

Fran Cegnar.

(Spisal dr. K. Glaser.)

ne 16. svečana tega leta se je pomikal ob deževnem vremenu dolg sprevoz po lepi prostorni ulici Corsia Stadion proti cerkvi svetega Antona Novega v Trstu. — Mnogoštevilna množica raznih stanov brez navadnega blišča in pa nenavadno resna lica udeležencev so pričala jasno, da nesejo k zadnjemu počitku nena-
vadnega moža.

Ko so 1884. leta v Trstu pokopali Koseskega, govoril je na grobu navdušene besede Cegnar, tedaj še v najboljših letih, priznavajoč pokojniku, da so nanj blagodejno vplivali v mladih letih plodovi Koseskega muze: — osem let pozneje smo ob bregovih sinje Adrije izročili materi zemlji najboljšega pesnika iz prve dōbe novejšega preporoda slovenskega.

Fran Cegnar¹⁾ se je porodil dné 8. decembra l. 1828. pri sv. Duhu blizu Škofje Loke na Gorenjskem. Divna ta slovenska pokrajina je podarila Slovencem pesnika velikana — Prešerna in Jenka; tudi Vodnik je gledal gorske orjake in priznaval rad, da so te v nebo štrleče visočine, lepa Sava, bobneči slapi bili zanj »viri pevske umnosti«. Brez dvoma je tudi Cegnarju prirojena pevska žila dobivala v tej lepi prirodi moči in nagona.

Dospevši na Ljubljansko gimnazijo se je s svojimi tovariši, L. Svetcem, Bohincem, Fr. Jerišo in drugimi pridno vadil v slovenskem pisanju. Izdelovali

so slovenske sestavke in si jih med seboj popravljali.

Med njegove prve pesmi se šteje lepa nadgrobnica »Blagor mu«:

Blagor mu, ki se spočije,
V črni zemlji v Bogu spi;
Lepše solnce njemu sije,
Lepša zarja rumení.

Kakor bi bil čutil osodo slovenskega pesnika in slovenskega rodoljuba, torej svojo lastno osodo, zapel je to tužno nagrobnico že v nježni mladosti. Ker se je sploh znalo po Trstu, da Cegnar v službovanju ni hodil po rožicah, zato so mu jo tudi pevci na grobu zapeli tako pristrčno in ganljivo, da menda še nikdar niso zapeli te pesmice tako občutno.

Z vso mladeniško navdušenostjo se je poprijel leta 1848. počenši slovestvenega dela in osobito pesnikovanja, trdno prepričan, da je pesništvo jako imenitno za vsak narod.

Za Cegnarjev prvi razvoj je bil najbolj važen nemški pesnik prvak — Schiller, ki je živel in pel za Nemce blizu v taki dōbi, kakoršna je bila tedaj za Slovence in Slovane v Avstriji. Omenimo n. pr. »Minljivost stvari — večnost kreposti«¹⁾, »Žalost deklice« (Schiller)²⁾, »Planinski lovec« (Der Alpenjäger — Schiller)³⁾, »Pevčeva kletev« (Uhland).⁴⁾

Da bi se поблиže seznanil s Schillerjem, čital je dotične komentare in povedal o njih svoje mnenje, n. pr. Schillerjeva

¹⁾ »Nov.« 1849, »Slovo Hektorja«, »Slov.« 1849; »Graničar«, »Nov.« 1852, 57.

²⁾ »Slov.« 1849, št. 25.

³⁾ »Slov.« št. 14.

⁴⁾ »Slov.« 1850, 88; »Priateljstvo« (Herder) »Ljubljanski Časnik« 1850.

¹⁾ L. Žvab Koledar 1884, Trst 35—40; »Ljubljanski list« 1884, »Cegnarjeva slavnost« Ed. 1883, 78; J. Marn »Jezičnik« 1891. Ed. 1884, št. 23.

M. Stuart iz knjige: »Schwengs Erläuterungen zu Schillers Werken«.¹⁾

Dasi je Schiller ostal Cegnarjev ljubljeneec do smrti pesnikove, privedel je srečen naraven čut našega mladega pesnika še k drugemu neusahljivemu viru prave poezije, pokazal mu je pot do srbskega narodnega pesništva.

V teh pesmih je ponesel in postavil Cegnar čitatelje takoj iz početka na klasično kosovsko polje²⁾, omenivši v predgovoru k pesmici »Kosovska deklica«, da hoče slovenski mladini pokazati »izvir nedosežne pesniške lepote«. Mnogo teh pesmic je prevel na slovenski jezik in jih objavljaval v »Sloveniji« in v »Novicah«, n. pr. »Stefan Dušan«, »Svetniki dele blagoslov«³⁾, »Marko Kraljevič in Musa Kesedžija«⁴⁾; iz tega prevoda bodi za vzgled to-le:

Zgrabista rogljata buzdovana
Se začneta ž njima bojevati;
Buzdovanoma vlomista roglje
Zadervista ju v zeleno travo,
Skočista raz dobrih konj na zemljo,
Zgrabista se za kosti junačke
Rujesta se po zeleni travi.

Iz tega se razvidi, da se je trudil Cegnar dati svojemu zlogu značilno lice. (Žvab je mislil, da je Cegnar to pesem preložil v Pazinu, kar pa ni resnično). Vpliv srbskega pesništva se kaže v pesmicah, kakor n. pr. »Vezilo« ali pa »Vinska trta in oblaki«.

Od priljubljenih mu Srbov ni bilo daleč do sorodnih Bolgarov; pesmi,

pripovedke in druge drobtine, nabrane v slovstvu teh narodov, je imenoval »Jugoslovanske cvetlice«; v Sloveniji l. 1849. opisuje znane junake, n. pr. Miloša Obrenoviča, Hiacinta Maglanoviča, Simeona Milutinoviča, Črnega Jurija; šege in navade pri gostijah, plesih in pokopih.¹⁾

V naslednjih dveh letih vidimo, da se Cegnarju gledé na slovanške narode širi razgled, zakaj »Koledarčik slovenski za leto 1852.« (na svetlo dal dr. J. Bleiweis) razglša v Cegnarjevem prevodu »Narodske pesmi slovenskih narodov avstrijskega cesarstva«; zastopane so češčina, poljščina, ruščina in srbsčina;²⁾ istotako je v Janežičevem »Glasniku slovenskega slovstva« l. 1854. prevel iz srbsčine: »Asan - Aginico«; iz bolgarščine: »Sanje«; iz ruščine: »Goljufana«; »Mladeneč« iz češčine in celó iz novogrščine.

Razven srbsčine se mu je najbolj omilila češčina.³⁾

Od l. 1856. prevladujejo izvirne pesmi, n. pr. »Zarji«⁴⁾, »Pesem slepca«.⁵⁾ Posebno lepa je: »Sanj nemilosrdnega kneza«,⁶⁾ ki radi izvirne misli in izborne oblike čitatelja spominja Levstikove »Ubežni kralj«.

Popolnem samostalen pesnik je bil Cegnar Janežičevemu »Glasniku« krepka podpora; ponosno je budila pesem »Hej rojaki, opasujmo uma svitle meče«. Ko je še v sonetih⁷⁾ skazal svojo moč,

¹⁾ »Ljublj. Časnik« 1850, 80—96. Pristavi: »Hero in Leander« (Schiller). »Slov.« 1848, 176—184.

²⁾ »Kosovska deklica« »Slov.« 1848, 8.

³⁾ »Slov.« 1849, 88; »Nov.« 1855, 404.

⁴⁾ »Nov.« 1852, 17—33. Pristavi: »Pad srbskega carstva« »Nov.« 1855, 340; jednako »Pad Bosne« »Slov.« 1848, št. 88; »Mati sv. Petra« »Nov.« 1856, 112; »Hudobni sin«, ib. 160; »Solnčeva sestra in paša tiranin« »Nov.« 1856, 318; »Žena bogatega Gavana« »Nov.« 1857, 364.

¹⁾ »Slov.« l. 1849.

²⁾ Poblíže J. Marn »Jez.« 1881. »Koledar« l. 1854. ima prevod iz Kraljedvorskega rokopisa (Kukavica).

³⁾ »Nov.« 1853. Moravska pesem: »Konjiček«.

⁴⁾ »Nov.« 1857, 256.

⁵⁾ »Nov.« 1858, 96; »Pesem starca« »Nov.« l. 1858, 64.

⁶⁾ »Nov.« 1858, 392.

⁷⁾ V sonetih se je oglašal tudi v »Glasniku« l. 1861., n. pr. »Mornar«.

izdal je svoje najboljše pesmi z naslovom: »Pesmi. Zložil France Cegnar. V Celovcu 1860. 16. 164. Natisnil J. Leon.« — Ta zbirka obsega blizu sto pesem, po večini izvirnih, ki so po svoji lepi dovršeni obliki in po izvirnih mislih Slovincem nenavadno ugajale in še sedaj ugajajo.

S temi pesmicami je postavil mejnik prvi dōbi svojega pesnikovanja. Slika te dōbe bi pa bila nepopolna, ko bi ne omenili raznih pesmic, ki jih je zložil o primernih prilikah; n. pr. »Slave oglas«¹⁾ in »Slovenija Slavi«²⁾ iz viharnega leta 1848.—1849. pozdravljata slovenske vojake, vračajoče se iz Ogrskega, in posebej bana Jelačića, češ, da se vsi Slovenci veselje tega junaka. Iz viharnega javnega življenja je obrnil svoje oči na tiho delujočega šolnika, sestavivši pesem: »Kresni žarki«³⁾ blagorodnemu, visokočastitimu gospodu gospodu Janezu K. Krsniku staršinu c. kr. akademiškiga učeliša v Ljubljani, učeniku naravoslovja . . . o njegovim veselim godu od hvaležnih slovenskih učencov posvečeni 24. rožnika 1849. l.« To pesem je tudi sam slovesno govoril v šoli. Slavil je Franceta Prešerna⁴⁾ (V logu domačem na lipovi veji itd.), L. Svetca (Podgorskemu).⁵⁾ Iz poznejše dōbe omenjamo tu še slavo-speve »O posvečevanju zastave delal-

skega podpornega društva v Trstu«; ¹⁾ Lauriču²⁾, Matiji Doljaku.³⁾ Navdušen Slovenec in veren Avstrijanec je slavil rojstvo cesarjeviča Rudolfa⁴⁾ in v imenu tržaških Slovanov navdušeno pozdravil Nju Veličanstvi⁵⁾ cesarja Fran Josipa I. in cesarico Elizabeto ob Nju bivanju v Trstu od 17. do 19. sept. l. 1882. ob priliki razstave.

Druga dōba Cegnarjevega pisateljevanja je posvečena večinoma Schillerju; s tem si je v slovenskem slovstvu postavil najlepši spominek, da je nekaj njegovih del izbornu udomačil v našem vrtu. Prve sledove te stroke nahajamo že v prvih letih prve dōbe.

Že l. 1849. je prevel opero »Campo« v 3 dejanjih. »Slovenska Talija« I. zv. in v »Ljubljanskem Časniku« l. 1850. za poskušnjo nekaj objavil iz Mosenthalove Debore. Kmalu pa je izšel ves prevod z naslovom:

Deborah. Igrokaz v petih dejanjih, po Mosenthalu poslovenil Fr. Cegnar. C. kr. knjižnica. — Pozneje: Narodna igra v štirih dejanjih. Spisal dr. S. H. Mosenthal. Poslovenil Fr. Cegnar. Na svitlo dalo »Dramatično društvo«. (Slov. Talija 1852. zv. l. 1884. v Ljubljani).

»Slovensko društvo« v Ljubljani si je stavilo v letih 1848.—1850. nalogo, potegovati se za veljavo slovenskega jezika v vseh slojih. Kmalu je uvidelo, kako krepko bi vzbujale slovenske predstave v gledališčih omikance za narodno stvar. Zato se je radovalo, da je Cegnar priredil po češkem izvirniku igro: »Rodoljubi«. L. Žvab (Koled.) krivo sodi, če misli, da je ostala v rokopisu; natisnena je v »Ljub. Č.« 1851, št. 8—44.

¹⁾ »Slov.« 1848, št. 36.

²⁾ »Slov.« 1850, št. 2—4; v tej pesmi je rabil jeden pridevnik po samostalniki sklanji, kar kaže vpliv srbščine. Tu še omenjamo: »Krajna svetlemu knezu in škofu gospodu gospodu Jerneju Vidmarju id.« »Glas. Slov.« 1859, 209.

³⁾ »Novice« 1849, 109—111. Pristavi: »V spomin Ellerju slavnemu slovenskemu godcu«, »Nov.« 1849, 5.

⁴⁾ »Slov.« 1849, 56. »Mažgona« »Sl.« 1849. »V spomin Klotildi Avmanovi«. »Ljubljanski Časnik« 1850, 260. »V spomin frančiškane Ju-kiču« »Nov.« 1857, 244.

⁵⁾ »Glas. Slov.« 1858.

¹⁾ »Edinost« 1882, št. 50.

²⁾ »Edinost« 1887, št. 40.

³⁾ »Edinost« 1887, št. 78.

⁴⁾ »Glas. Slov.« 1858.

⁵⁾ »Edinost« 1882, št. 40.

Vse to je bilo samo pripravljanje za prevod teh treh Schillerjevih del:

1. Marija Stuart.¹⁾ Tragedija v petih dejanjih. Spisal Friderik Schiller. Poslovenil France Cegnar. Natisnil J. Leon v Celovcu 1861. 16. 223. (Cvetje iz domačih in tujih logov. Izdaja Anton Janežič. I. zv.).

2. Viljem Tell. Spisal Miroslav Schiller. Poslovenil France Cegnar. V Celovcu 1862. 16. 208. Natisnil J. Leon. (Cvetje). — II. natis kot leposlovna priloga »Edinosti« v Trstu 1886. 8. 186. Tiskal V. Dolenc.

3. Valenštajn v ostrog. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil in založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani. 1864. 16. 77. »Valenštajn«. Dramatično delo. Spisal Miroslav Šiler. Poslovenil France Cegnar. V Trstu. Založila tržaška Čitalnica. Tisk avstrijskega Lloydja. 1866. 8. 421.

S tem delom je došel Cegnar do vrhunca svojega pesnikovanja.

Sicer je poskušal uvesti staroslovenske in srbske oblike, n. pr. iz Prologa stran 3:

Mi smo še stári, ki se v pričo vas
Goréčim trudom izobraževásmo.

Str. 4: V prihodnjih tisočlétiih živéta.

Zato sedanjestijo skopovati.

Str. 5: Da ne osramotí je žizni oder.

Str. 7: Ker ona, ka meji ter veže vse,

V prirodu vrača spet izkrajnjest vsako.

Ocenjevatelji njegovih del so se uprli tem novim oblikam, a priznati se mora, da je prevod izboren, ker ga je ustvaril pesnik. Dasi se sploh hvali ta prevod, moramo vendar priznati z žalostjo, da se bere premalo, mnogo ga še leži neprodanega v Trstu.

¹⁾ Odlomek za poskušnjo »Glas. Slov.« 1859, 178—181.

Za vzgled podajemo tukaj sedem kitic iz pesmi vojakov (str. 59—61):

Tovarši, na konje, na konje tedaj!
V bojšče, kder svôboda vlada.
Le v bitvi možák je vrêden še kaj,
Tam srce v skodêlo pokláda;
Tam zanj se drug nihčê ne borí,
Oprt je le náse, na svoje močí.

Svôboda vzéla slovó od svetá,
Zdaj hlapca le zreš i gospoda:
Lokávstvo, zvijáča v oblasti imá
Sinove mehkúžnega roda.
Svobôden mož je bojník samó,
Ki smrti glédati more v okó.

Trepêt, skrbí odvrže na strán,
Bojáznim prsi zakléne;
Osodi jezdi naproti drzán,
Če denes ne, jutri zadéne;
Če jutri zadéne, pa denes naj vsak
Posréblje še hipov ostanek sladák.

Vesél mu padel je žréb iz nebés,
Nej tréba se zanj ukvarjáti;
Tlačán od prstí ne obrne očés,
Ker méni zaklád izkopáti.
Pa kóplje i rije, dokler živí,
I grêbe, da sam si grob naredí.

Ko jezdec pridírja i vranec njegóv,
Vsa družba se zdrzne od straha.
Po gradi so luči i polno svatóv,
K ženítvu nevábljen prijaha.
Ne snubi dolgo, ne kaže zlatá;
Ko mignol bi, zmore trdnjávo srca.

Tovarši, vrzímo na konja brzdó,
Naj srce oddáhne se v bóji!
Šumí živénije, vre še gorkó,
Na nóge! da krí ne odrôji.
Kdor nej života se tvégál nikdár,
Za céno mu bilo njegovo nej mar.

Na meča konico zdaj svét je oprt;
Mečniki, radôstni bodíte!
Do sreče, oblásti vam pot je prodrt,
Če združeni krepko stojíte!
Nikdér tak visoko nej krone svetlé,
Da srčen skakáč bi ne skočil do njé.

